

תחליפי הכליה וההלכה

במסגרת המאמר הזה, נידונים הצדדים הרפואיים וההלכתיים השונים של תחליפי הכליה כיום – כליה מלאכותית, השתלת כליה מהחי, השתלת כליה מהמת.

הכליה המלאכותית

מבחינה רפואית: היתרונות - מצילה את החולה מ- UREMIA וממות ומשאירתו בחיים במשך חדשים ושנים.

החסרונות - א. החולה קשור לביה"ח.

ב. חשש לזיהום קשה של ה-SHUNT והצורך בנתוחים תדירים ליצירת SHUNTS.

ג. סכנת פקת (THROMBOSIS).

ד. על החולה מוטלת דיאטה חמורה.

ה. מלווה באנמיה עם צורך בערווי-דם חוזרים.

ו. מספר מקומות מוגבל.

ז. 5-10% תמותה למרות הטפול במכונה.

מבחינה מוסרית - הלכתית:

א. מהם הקריטריונים לזכות-קדימה בטפול במכונה? - "רק הנחיות ברורות, שהרופא היהודי בפסק-דין הקבוע של ההלכה עשויות למנוע ממנו את הסובייקטיביות. ההלכה היא שתדריך אותו בבעיה החמורה הזאת של העדפת חולה על חולה אחר";

ב. למרות, שטפול זה הוא יקר ובלתי-רגיל, אין ההלכה מחלקת בין אמצעי-טפול, ולכן "אם ביד הרופא להשתמש במכונה, הרי הוא מחוייב לעשות זאת";

ג. "כמה כסף חייבים הקרובים להוציא כדי להציל את החולה מסכנה?" המחבר מסתפק אם שייך כאן הדין של "המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש" ונוטה לומר, שבפקוח-נפש לא חל דין זה;

ד. האם רשאי החולה לסרב לקבל את הטפול היקר הזה? - מכיון שהנפש היא קנינו של הקב"ה ובעלות האדם על גופו - מוגבלת, לכן "היוצא מדברינו, שבמקרה שלנו - הכליה המלאכותית - אין רשות לחולה לוותר על הטפול הזה, כי המסרב הוא כאלו מאבד עצמו לדעת".

השתלת כליה

מבחינה רפואית:

היתרוטת:

- א. החולה חפשי כמו שאר בני-אדם;
- ב. אין כמעט צורך בדיאטה;
- ג. אינו קשור לביה"ח;
- ד. אין סכנת זיהומים;
- ה. אין סכנת פקקת.

החטרונות:

- א. סכנת דחיית השתל;
- ב. הסבוכים עקב התרופות, ההקרנות והנסיובים לדכוי תגבת הדחיה, ובעקר זיהומים קשים;
- ג. הצלחת ההשתלה היא רק 60-70%.

השתלת כליה מהמת - בהלכה - לאחר מות האדם עוברת הבעלות המוגבלת על גופו לבני משפחתו. האם יכולים הם לוותר על כבוד עצמם לצורך פקוח-נפש ואם מזרים להם, שמותר לעשות כן - האם מחוייבים הם בכך?
"מדברים אלו מתברר, שעל הרבנים לא רק לפסוק פסק-דין עקרוני, אלא גם לברר בירור אינדיבידואלי בכל מקרה ומקרה. ללא שאלת חכם אין להשתמש בכלית המת, אפילו במקום פקוח נפש".

השתלת כליה מהחי - בהלכה

- א. האם מחוייב האדם לנדב אחת מכליותיו כדי להציל חברו המסוכן? - לדעת המחבר "ברור שלפי רוב פוסקי דורנו אין חייב להציל, אם המציל עצמו יסתכן על ידי זה".
- ב. האם מותר לאדם להתנדב ולתת איבר שלו כדי להציל חברו מסכנה? - הרדב"ז (חלק ג'), סימן תרכ"ז) מסיק, שאם מדובר באיבר חצוני - הרי המתנדב עושה מעשה חסידות, אבל אם מדובר באיבר פנימי - הרי שבשם חסיד שוטה ייקרא. בשאלות ותשובות ציץ אליעזר נוטה לאסור, אולם מחבר המאמר סבור, שהאינפורמציה הרפואית שעל פיה

פסק בצ"ץ אליעזר איננה נכונה. לדעתו, הנתונים הרפואיים כיום מתאימים לסוג המקרים המותרים על פי הרדב"ז, היינו, שהסכנה רחוקה, כי:
(א) "אין רופא בימינו, שיהסס להסיר כליה מהמתנדב... אם התורם הוא בריא ורענן;
(ב) נתוח כליה כזה בודאי פחות מסוכן, מחיתוך יד או רגל בימי הביניים. המומחה המפורסם להשתלת כליות, פרופ' המבורגר (פריס) כותב, שלפי נסיונותיו הסיכון הוא 0.24%;
(ג) נתוחים אלו כיום הם שגרתיים".

ובצ"ץ אליעזר (חלק י', עמ' ק"ל) כתב: "ואם בצע נתוח כזה ויקרא אסון למתנדב, דם יחשב לרופא שביצע זאת ודמו ידרש ממנו" - לדעת מחבר המאמר, פסק-הדין מבוסס על ההסבר הרפואי המוזר, שקבל בעל הציץ-אליעזר.

מסקנה - הובא דיון על שלש דרכים לתחליף כליות. ביחס לבחירת הדרך הנכונה הרי "לתולה היהודי קנה-מידה מוסרי הקבוע בהלכה. לכן צריכים חולים אלו לפנות לא רק אל הרופא המחליט על הטפול, אלא גם לשאול שאלת חכם איזוהי הדרך הרצויה על פי ההלכה".

(ד"ר י. לוי, נועם, כרך י"ד עמ' ש"ח)

מקורות נוספים:

ראה אסיא, גליון ב' עמ' 41 ויש להוסיף נועם כרך י"ד עמ' כ"ח.

וכשאני לעצמי, הנני חושב את ההשתדלות הטבעיות במה שנוגע לבריאות למצוה וחובה וכאחת החובות להשלמה צורת האדם, אשר הטביע היוצר ב"ה בכסבע עולמו, ומצינו מאמוראים, שהלכו אצל רופאים מאומות העולם ומינים להרפא, והרבה מן הצמחים ובעלי-חיים ומוצקים, שנבראו לצורך רפואה, וגם נבראו שערי חכמה, שניהן לכל לחשוב ולהתבונן ולדעת. אם כי יש דרך בדרכי ה' יחברך לדלג על הטבע וכל שכן על רוב השתדלות בה, מכל מקום צריך לפלס מאוד, כי שתי הנסיות מקו האמת המדויק אינן ישרות, אם לבטוח יותר ממדרגת הבטחון שהגעהי אליו באמת, ואם להאמין בהשתדלות יותר מדאי.

(קובץ אגרות של החזון-איש, חלק א', אגרת קל"ו).